

Mai Murdmaa

elab teatrile

Portreefoto 1980ndate keskelt.

Koreograaf ja lavastaja Mai Murdmaa (75) lavastab pärast 11-aastast pausi taas rahvusoperis Estonia. 15. novembril esietendub tema lavastatud Igor Stravinski „Petruška“, mille kohta ütleb suurmeister ise, et sellest tuleb atraktiivne lavateos.

TEKST: VESTA REEST FOTOD: VIRGE VIERTEK JA RAHVUSOOPER ESTONIA

Mie kohtumine algab ilma iga-suguse peenut-seva tutvumistseremooniata. Kadriorus kõrgel katusekorteris elav Mai palub, et tooksin alt ukse juurest üles tema ratastega poekoti – kui just tüli ei tee ja kui mul jaksu on. „Mul teeb ju selg häda,“ ütleb perenaine ning asub kotti tühjendama. „Tavaliselt aitab naaber koti üles,“ täpsustab ta. Katusekorteris on koos Maiga ka lõbus sülekoer Mia, kes on perenaisele parasjagu hoida toodud. Mia teeb kõik võimaliku, et mitte süüa oma kala-rooga, vaid hoopis Mai tähelepanu püüda. Paluvad silmad ei aita. „Ma ei räägi praegu sinuga!“ teatab lavastaja autoriteetselt, ja Mia heidab keset põrandat magama.

OLLA KÕIKSUSES

On keskpäev ja Mai Murdmaa on alustanud hommikul, nagu ikka, pea kahetunnise võimlemissessiooniga. „Ikka võimlete, kuigi selg on haige?“ uurin. „Võimlen just sellepärast, et selg on haige,“ ütleb Mai. Tal on kaheosaline harjutustekava, esmalt teeb reikit ja hiljem muid harjutusi.

Meie kohtumispäeval on Mai enda sõnul „vormist väljas“, sest jõudis just eelmisel öhtul tagasi Hiiumaa maakodust. Tavaliselt lendab ta Tallinnast Kärklasse ja tagasi lennukiga – pensionäriale on bussi ja lennuki hinnavahe ainult üks euro! –,

aga seekord tuli bussiga ning tundidepikkune bussis loksumine ning pea poolteisetunnine praamisõit pole seljale teadagi suurem asi meelelahutus.

Mai Murdmaa elus on väga selgelt eristatud aeg, mil ta töötab, ja aeg, mil töö on veidi tagaplaanil. See, et ta äsja Hiiumaalt saabus, on aga osa tööst. Mõtlemine, kuvandite ja tantsujooniste loomine tuleb tal kõige paremini välja Hiiumaa vaikus, kohas, kus ta on suvitanud 38 aastat. Algul üüris ta tuba praeguste naabrite juures, hiljem hakkas endale – koos poegadega – maja ehitama. Nüüdseks on sellest saanud nende pere suvine kokkusaamiskoht: ka Moskvas elav professorist vend remontis endale sama krundi peal oleva vana maja ning nüüdseks surnud arhitektist vend on jätnud perekonna suvekoju jälje oma ilusast loomingust. „Kõik ilusamad toolid ja muud asjad seal on tema tehtud,“ meenutab Mai.

„Hiiumaal on õhkkond, kus sünnib koreograafia. Lähed õue ja oled kõiksuses.“

„Siin ma lihtsalt korrigeerin jooniseid, aga seal on niisugune õhkkond, kus need sünnivad,“ tuleb Mai tagasi loomeprotsessi juurde. „Lähed õue ja oled kõiksuses.“ Mai maja juurest on mereni 60 meetrit, suured liivaluited ning täiesti tühi rand

laiub paari kilomeetri raadiuses, samas maja ise on metsa sees. „Kohavalik on väga õnnestunud!“ kiidab perenaine. Lähedal on bussipeatus ning ka kauplusbuss käib enam-vähem õue peal.

TAGASI ESTONIAS

Mai Murdmaa räägib, et „Petruška“ on juba peaaegu valmis – veidi rohkem kui kuu enne esietendust. Solistide osad on täiesti valmis ning nüüd jääb üle ainult õppida, harjutada ja viimistleda. Rühma viimased liigitused ja võtted on samuti lavastaja peas olemas. „Tulin just ju Hiiumaalt!“ kommenteerib ta. Ka selles osas jääb üle viimistleda: ühel õpetada ja teistel meisterlikult omandada. Mai ütleb, et Estonia on vahepealsete aastatega väga muutunud. Kuigi ta oli ainuüksi peal-lettmeister ligi 30 aastat ning kokku oli Estoniaga igapäevaselt seotud 40 aastat, tunneb ta end nüüd meie rahvusoperis pigem kui külas, mitte kodus. Alustame kas või sellest, et praegune balletitrupp on rahvusvaheline ega ole kasvanud meie kultuuritaustas, nagu oli kasvanud Murdmaa omaaegne tantsijate seltskond – lapses peale näinud Murdmaa repertuaari ja selles ka osalenud.

„Aga Sergei Upkin on suurepärase tantsija. Temaga tegin hiljuti „Kuritööd ja karistust“, nii et tema on justkui omanimene. Sellest on palju abi!“ kiidab Mai. Ka ülejäänud trupp ei pea kurvastama, neilegi jagub kiidusõnu: tähelepanelik,

MAI MURDMAA

Sündis 31. märtsil 1938. aastal Tallinnas.

Ema kasvatas kaht tütart ja kaht poega üksi, isa jäi sõjas kadunuks.

Et perele söögiraha teenida, pandi Mai ja tema õde Kai Tallinna Balletikooli, kuna seal maksti õpilastele stipendiumi. Mai võttis seal õppimist kohustusena.

Kuuendas klassis avastas ta enda jaoks moodsa tantsu ning õppimine omandas korraga mõtte ja sisu.

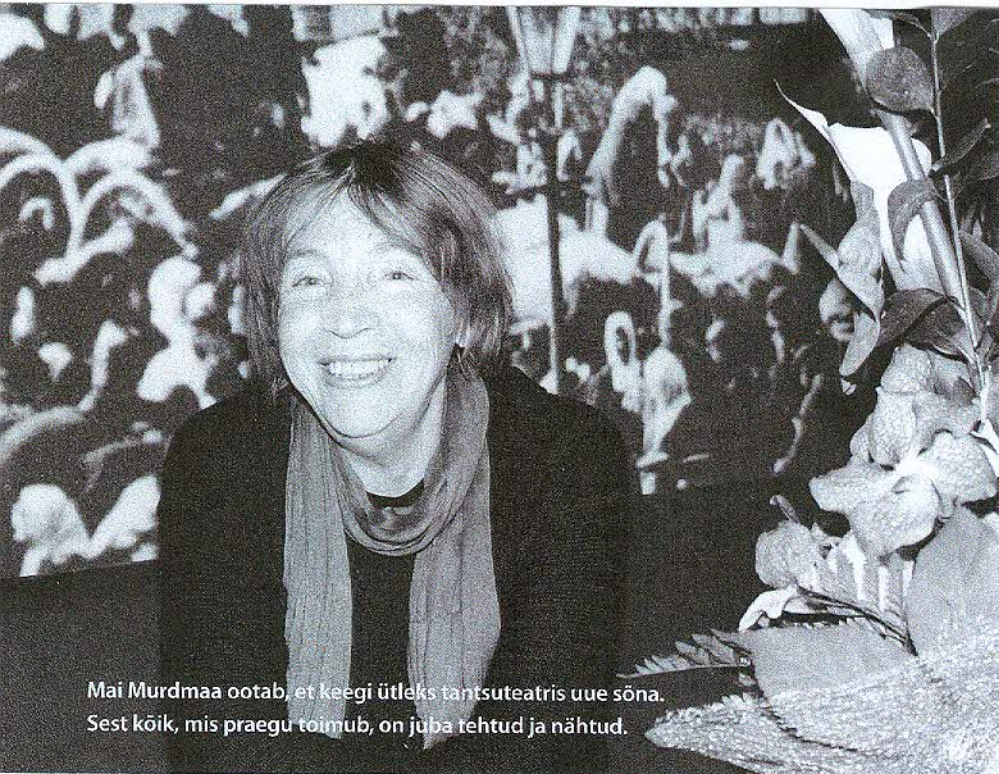
Noore baleriinina Estonias tantsides oli Maile iseloomulik „Murdmaa suur hüpe“. 19-aastaselt kukkus ta proovis ega saanud seejärel enam professionaalsel tasemel tantsida.

Murdmaa astus GITIS-esse koreograafiat õppima. Tänu Moskvast nähtud välismaistele etendustele avardas maailmapilt ning Murdmaa on kogu edasise loometee jätkanud moodsa tantsuteatri arendamist.

Oli abielus Läti pianisti Valdis Jancisega, pojad Rainer ja Kaspar.

Rainer on muusik ja muusikaprodutsent ning Kaspar muusik ja animafilmide looja.

Lapselapsed Moorits, Klaus ja Cloe.

Mai Murdmaa ootab, et keegi ütleks tantsuteatris uue sõna. Sest kõik, mis praegu toimub, on juba tehtud ja nähtud.

distsiplineeritud, tase on ühtlasem ning ühtlaselt kõrgem, kui oli Murdmaa-aegsel trupil. „Nii tehniliselt kui arvuliselt on praegu tase parem, ja arusaadav ka, sest praegu korraldatakse trupi koostamiseks rahvusvahelisi konkursse. Euroopa trupide tase on muidugi meeletult kõrge, nii et meile tuleb rahvusvahelistelt konkursidelt palju ka neid, kes on noored ja tahavad siin jalgu alla saada,” teab Mai.

KES ÜTLEB UUE SÕNA?

Et Mai Murdmaa ei armasta draama-ballette – kus inimesed kõnnivad laval ja imiteerivad emotsioone ja sündmusi pantomiimiga –, on äärmiselt leebelt öeldud. Omal ajal ehk 1960. aastate algul noore ja tulise koreograafina GITIS-est Estoniasse tulles tegi ta kõik selleks, et repertuaaris oleksid balletid ja tantsulavastused, kus kõike toimuvat ja vajalikku väljendatakse tantsu kaudu. Kõige tähtsam on tants ning selle väljenduskeel – siis, kui me räägime tantsuteatrist.

Sellele ideele on ta truuks jäänud tänini. Kuigi tantsumaailmas pole praegu kaugeltki helgeimad ajad. „Uudisloomingut eriti ei ole, kõik nagu kordub ja tam-mub kohapeal,” kurdab Mai. „Ma ütlesin, et balletialal on kõik need uuendused juba ära uuendatud!” Mai naerab, hästi mõnusal, soojal toonil. „Andekad inimesed teevad ikka andekaid lavastusi,” möönab ta, „aga need, kes kunagi andsid uue suuna, on kas juba vanad või kordavad omaloodud stiile. Seda, et keegi ütleks uue sõna, ma ei näe!”

Pakun, et äkki võiks Mai ise selle uue, järgmise sõna öelda. Ta arvab oma soojal toonil vastu, et vaevalt küll. Eestis paraku puudub selleks kehaliselt piisavalt haritud tantsutrupp. „Meie kehakultuur on madal!” kinnitab Mai ja ju on tal selleks alust. On ta ju ikkagi töötanud maailma tippudega nii Moskvast, Peterburis kui New Yorgis. Ega iga koreograaf ka ei saa Mihhail Barošnikovi lihtsalt Mišaks kutsuda!

NAUDIB IGASUGUST TEATRIT

Mai Murdmaa ütleb, et on näinud enam-vähem kõike, mis maailmas toimub. Mõnda tilgub Venemaale, Peterburi näiteks (Mai Murdmaa ütleb küll järjepidevalt Leningradi), telekanalid näitavad ja palju materjali on kättesaadav videote

peal. „Kuigi kindlasti toimub kusagil ka midagi, mida ma ei tea,” möönab ta. Tegelikult ei huvita Maid aga üldse mitte ainult tantsuteater. Laua peal lebab Tallinna Linnateatri lavastuse „Kuu tagumine külg” kava. „Näete, see oli üks väga huvitav asi. Kohe väga huvitav, suurepärase,” ütleb Mai. „Haruldaselt stiilipuhas. Üle tüki aja midagi väga täiuslikku!”

„Tunnen end Estonias rohkem külalisena kui kodus.”

Maid huvitab igasugune teater: kui midagi huvitavat pakutakse, siis ta läheb ja naudib. Tantsu-, muusika-, sõnateater. „Ma olen ju ka ise teinud draamalavastusi ja võib-olla teen veelgi,” tunnistab ta, kui gi leiab samas, et draamatükkide lavastamise teeb tema jaoks raskeks see, et ta ei valda tööd tekstiga. „Ma võin inimesi tunnetuslikult aidata ja tervikut näha, aga ma ei ole ise kunagi näidelnud ning seetõttu on ka tekstiga töö mulle võõras,” kinnitab Mai. „Ulguv mölder” Pärnus ning veel mõned draamatüki on siiski õnnestunud. Ja Mai on lavastanud Pärnus ka ühe ooperi – „Thaisi”. Veel on ta viimastel aastatel lavastanud meie sugulasrahva maride juures Joškar-Olas, Moskvast, Eesti teatritest Vanemuises ja juba mainitud Pärnu Endlas ning veel siin ja seal üle laia ilma. Justkui poleks Estonias päevapealt lahkumine tema loomevõimet kuidagi mõjutanud. „Eks see, kui ma pärast mingit suurt lööki ennast kokku võtan, tuleb ikka millegi arvelt,” arvab Mai ise. „Ja see

„Credo”, 1999.

„Mobile Nova”, 2001.

tagasilöök tuleb. See on nagu pendel: kui lähed ühele poole kiiresti, siis liigub pendel ka teisele poole kiiresti tagasi. Energia on ju selline asi, et kui ta kaob, siis peab ta ka taastuma.” Enda kokkuvõtmine toimub alati iseenda kulul.

MURRAB TÖÖD ALLAHINDLUSTETA

Nendel hetkedel, kui pendel liigub tagasi, üritab Mai Murdmaa lihtsalt mediteerida, isegi mitte mõelda. Ta ei loe, ei suhestu muu maailmaga. Taastuda aitab meditatsioon. „Ei saa öelda, et lülitan mõtte välja – see on väga raske. Aga taastan end „mitte millegi tegemisega”, kirjeldab Mai.

„Eks see, kui ma pärast mingit suurt lööki ennast kokku võtan, tuleb ikka millegi arvelt.”

Taastumine on igatahes vilja kandnud. Mari pealinna Joškar-Ola balletitrupile on Mai Murdmaa vaat et teine ema. Ta tegi nendega oma poja Raineri poolt elektrooniliseks seatud muusikaga „Meistrit ja Margaritat” – lavastust, mida on varemgi teinud, kuid muidugi saab iga uus lavastus uued nüansid ja lähenemise. Veel lavastas Mai seal Orffi „Carmina Burana”, millega marid käisid Birgitta Festivalil Tallinnas. „Meister ja Margarita” kandideerib aga festivali Kuldne Mask programmi ning kui saabub jaa-sõna, tulevad marid taas Tallinna tantsima.

Kuigi „Meister ja Margarita” ning ka „Carmina Burana” ei ole tegelikult uued lavastused, ütleb Mai, et täpselt sama asja ei too ta mitte iial uuesti lavale. Lavastust mõjutab see, et lavastaja on muutunud, elus uusi asju kogenud, aga ka vanemaks saanud. Ja tantsujooniseid mõjutavad konkreetsed tantsijad ning nende võimed ja isiksused. „Petruška” on tehtud näiteks ainult Upkinile. „„Petruška” on tehniliselt väga keeruline. Ma teadsin, et Upkinil on täiuslik klassikaline tehnika, ning kuigi kasutan tänapäevast tantsu, mõistsin, et tema saab tänu oma oskustele sellega hakkama. Tantsijal on huvitav, kui koreograafia on tehniliselt keeruline!”

Varsti tahaks Mai lavastada kuulsat draamatükki „Tramm nimega Iha” tantsuna. Seal on tal enda sõnul põhimõttelised küsimused, mis vajavad vastuseid. Eestis ei ole osatäitjat, küll aga leidub Peterburis tantsija, kes saaks Mai lavastusega hakkama. „Kui saan kokkuleppele, siis hakkame seda tükki tegema kammeretendustena,” kinnitab Mai.

Ega Murdmaa allahindlusi küll ei tee. Ei tantsijatele ega ka iseendale. Kuigi aastaid on daamil 75, näitab ta proovis endiselt ise enamiku liigutusi ette.

Intensiivse prooviperioodi kohta ütleb Mai: „Mind ei ole.” Mõtteliselt jätkub lause: „...muu maailma jaoks olemas!”

Tegelikkuses tähendab see seda, et nendel päevadel, kui Mail proove ei ole, üritab ta end niipalju kui võimalik pühendada lastelastele – sest nemad mitte ei võta, vaid annavad energiat! ■